

УДК: 378.147.091.31-059.1:[378.4:61](477.64-25)

Потоцька О. І.

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ В ЗАПОРІЗЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ (ЗДМУ) ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ ОНОВЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Запорізький державний медичний університет. м. Запоріжжя. Україна.

Педагогічна інноватика покликана відображати сутність нового міждисциплінарного наукового напрямку, що охоплює вивчення питань філософського, психологічного, психосоціального, інформаційного та педагогічного забезпечення інноваційних процесів, спрямованих на розв'язання проблем і завдань сучасного етапу розвитку освіти й особистості. Аналіз процесів оновлення освітнього простору свідчить про три основних підходи до їх здійснення: макрорівень, мезорівень, мікрорівень. Мета роботи: висвітлення методу та форми індивідуалізації навчання в Запорізькому державному медичному університеті в рамках реалізації оновлення навчального простору країни. Сучасний етап розвитку суспільства та завдання з інноваційного розвитку країни висувають серйозні вимоги до випускника вищого навчального закладу. Крім сучасних знань, умінь і навичок, випускник повинен бути ініціативним, самостійним, здатним до самовизначення і самоактуалізації. Досягнення таких результатів можливе лише при ефективному розвитку всіх здібностей кожного студента за рахунок індивідуалізації процесу навчання. Нами представлена схема індивідуалізації навчання в Запорізькому державному медичному університеті, за рахунок реалізації якої забезпечує кожному студенту права і можливості на формування власних освітніх цілей і завдань, індивідуальної освітньої програми, право та можливість індивідуального освітнього та наукового розвитку.

Ключові слова: індивідуалізація, науково-дослідна робота, студентське наукове товариство, освітній простір, Запорізький державний медичний університет

Вступ

На сучасному етапі прискореного соціально-економічного розвитку суспільства, що характеризується поступовою й неухильною інтеграцією України в європейські політичні, економічні й культурні структури, винятково важливого значення набуває підвищення освітнього рівня підготовки висококваліфікованих спеціалістів для всіх галузей діяльності, збагачення інтелектуального та творчого потенціалу. Навчальний процес слід налагодити так, щоб студент без примусу прагнув до систематичного, активного, самостійного оволодіння знаннями. При цьому він повинен сам оцінювати свій рівень підготовки, самостійно обирати темп і визначати рівень засвоєння знань (не нижче визначеного мінімуму), переживати позитивні емоції в процесі навчання. Ефективно розв'язати ці проблеми можна через індивідуалізацію і нерозривно пов'язану з нею диференціацію навчання.

Педагогічна інноватика покликана відображати сутність нового міждисциплінарного наукового напрямку, що охоплює вивчення питань філософського, психологічного, психосоціального, інформаційного та педагогічного забезпечення інноваційних процесів, спрямованих на розв'язання проблем і завдань сучасного етапу розвитку освіти й особистості.

Аналіз процесів оновлення освітнього простору свідчить про три основних підходи до їх здійснення. На макрорівні відбувається парадигмальне оновлення всієї системи освіти взагалі, тобто як системи, основними компонентами якої є дошкільна, загальна середня, позашкільна, професійна, вища та післядипломна освіта. На мезорівні — оновлення освітнього процесу кожного складового компонента системи, який відо-

бражає його характерні особливості. На мікрорівні — оновлення окремих елементів (цільового, змістовного, процесуального, оцінного тощо) педагогічного процесу, тобто цілей, змісту, методів і технологій, форм організації й управління, стилів педагогічної діяльності тощо.

Мезорівень характеризується компонентним оновленням системи освіти, тобто оновленням дошкільної, загальної середньої, професійної, вищої та післядипломної освіти. Компонентне оновлення системи освіти відбувається за рахунок таких напрямів: гуманізація, гуманітаризація, диференціація, диверсифікація, стандартизація, багатоваріативність, багаторівневість, фундаменталізація, комп'ютеризація, інформатизація, індивідуалізація, безперервність [1].

Роки навчання студента у вузі можна умовно поділити на три періоди. Перший (два роки навчання) характеризується процесом професійної адаптації колишніх школярів до вузівської системи освіти. У цей час формуються основи морально-вольової сфери особистості. Завданням викладача в цей період є сприяння особистісній, соціально-психологічній, дидактичній адаптації студентів переважно шляхом створення для кожного з них ситуацій успіху в будь-якому виді діяльності. Другий період (третій курс) характеризується певним рівнем морально-вольової перебудови більшості студентів, зміною "Я-концепції" особистості студента. У цей час педагогові необхідно стимулювати активність та ініціативуворотних зв'язків у системі відносин "викладач-студент", розвиваючи в студента почуття партнерства. На третьому етапі (четвертий - п'ятий курси) на перший план виступають відносини взаємної залежності і відповідальності в системі "викладач-студент", чому сприяє контактний стиль педагогічного управління процесом мора-

льного формування особистості. На другому і третьому етапах у студентів відбувається формування певного ставлення до майбутньої професії, набуття професійних знань, умінь, навичок, організаторських якостей, реалізація їхнього морально-духовного потенціалу.

Як правило, до закінчення навчання у вузі у студента завершується професійне самовизначення і відбувається конкретизація ціннісних орієнтирів у духовно-моральній сфері. На всіх трьох етапах навчання у вузі студент відзначається цілісним емоційним характером мислення; проблема професійного самовизначення, свого місця в житті осмислюється ним за допомогою філософських категорій і бачиться глобально, з погляду її масштабної значимості.

Якнайшвидшій адаптації студента до вузівських умов і подальшому повноцінному розвитку особистості студента сприяє процес індивідуалізації навчання [2].

Мета роботи

Висвітлити методи та форми індивідуалізації навчання в Запорізькому державному медичному університеті в рамках реалізації оновлення навчального простору країни.

Матеріали та методи

Вивчення та систематизація психолого-педагогічної, методичної літератури з проблеми дослідження, синтез емпіричного матеріалу, узагальнення педагогічного досвіду викладання у вітчизняних вишах, спостереження за процесом навчання в Запорізькому державному медичному університеті.

Результати та обговорення

Індивідуалізація — це врахування та розвиток індивідуальних особливостей особистості в ході організації всіх форм взаємодії учасників навчально-виховного процесу [3].

Індивідуалізація навчання спрямована на подолання суперечностей між рівнем навчальної діяльності, який задають стандарти і реальними можливостями кожного студента.

При використанні поняття «індивідуалізація навчання» на практиці мова йде не про абсолютну, а про відносну індивідуалізацію. Реально індивідуалізація завжди відносна з наступних причин:

1. Зазвичай враховуються індивідуальні особливості не кожного студента, а в групі учнів, які мають приблизно подібні особливості;

2. Враховуються лише відомі особливості або їх комплекси;

3. Іноді відбувається облік деяких властивостей або станів лише в тому випадку, якщо саме це важливо для даного студента (наприклад, талановитість в якій-небудь області, розлад здоров'я);

4. Індивідуалізація реалізується не у всьому обсязі навчальної діяльності, а епізодично або в

будь-якому вигляді навчальної роботи і є інтегрована з неіндивідуалізованою роботою [4].

Власне індивідуалізація процесу навчання — це цілісна система, яка має охоплювати всі сторони та етапи навчально-виховного процесу, а також передбачати комплексне врахування і цілеспрямований розвиток компонентів кожної з підструктур психологічної структури індивідуальності студента, що здійснюють значний вплив на якість оволодіння ним предметом. До складу цієї системи входять:

- 1) цілі індивідуалізації процесу навчання;
- 2) види індивідуалізації та їх зміст;
- 3) прийоми та засоби індивідуалізації.

Цілі індивідуалізації процесу навчання іноземної мови поділяються на основні та допоміжні. До основних відносяться:

- заповнення прогалін у вихідному рівні володіння студентом предметом і своєчасне усунення нового відставання, що з'являється;

- розвиток інтелектуального кругозору, психічних процесів і якостей особистості студента, які відіграють провідну роль в оволодінні предметом;

- формування індивідуального стилю оволодіння предметом, який охоплює і вміння самостійної роботи.

Допоміжні цілі індивідуалізації включають:

- активізацію навчально-виховного процесу;

- стимулювання навчальної діяльності;

- створення позитивного емоційного фону навчального процесу тощо. Перелічені цілі індивідуалізації можуть бути досягнуті лише за умови реалізації різноманітних видів індивідуалізації процесу навчання.

В сучасній методиці навчання види індивідуалізації визначаються відповідно до характеру підструктур психологічної структури індивідуальності студента, зважаючи на те, що кожна з них, здійснює значний вплив на рівень володіння студентом предметом.

Психологічна структура індивідуальності (за К.К.Платоновим) складається з чотирьох підструктур:

- 1) спрямованості;
- 2) соціального досвіду;
- 3) форм відображення і
- 4) біологічних властивостей.

Підструктура спрямованості об'єднує нахили, бажання, інтереси, ідеали, світогляд, переконання та мотиви.

У студентів проявляються різні види мотивації головними з яких виступають "зовнішня" або широка соціальна мотивація і "внутрішня", зумовлена самою навчальною діяльністю.

Отже врахування відмінностей у мотиваційній сфері учнів і може здійснюватись за допомогою "мотивуючої" індивідуалізації.

Підструктура соціального досвіду охоплює знання, вміння, навички, звички. К.К.Платонов називає цю підструктуру індивідуальною культурою або підготовленістю. При навчанні провід-

ним компонентом виступає рівень сформованості навичок і вмінь, який може бути підвищений і допомогою лише регулювання режимів навчання, у зв'язку з чим відповідний вид індивідуалізації називається "регулюючого" індивідуалізацією.

До третьої підструктури входять психічні процеси та емоційно-вольові якості особистості, які розвиваються і вдосконалюються в різних видах діяльності. Відповідно цей вид індивідуалізації називається "розвиваючою" індивідуалізацією.

Четверта підструктура охоплює психологічні особливості індивіда, що зумовлюють індивідуальний стиль його діяльності.

В поняття індивідуальний стиль навчальної діяльності входять: темп роботи, працездатність та особливості володіння способами і прийомами навчальної роботи на основі наявних знань, навичок та вмінь. Однак він виробляється і вдосконалюється, якщо людина активно шукає прийоми та способи, які допомагають їй згідно з її темпераментом досягати кращих результатів. Тому цей вид індивідуалізації названо "формуючою" індивідуалізацією [5].

При застосуванні новітніх методів і технологій, форм організації й управління, стилів педагогічної діяльності, тощо можна максимально індивідуалізувати процес навчання.

Абітурієнти природничих спеціальностей мають відрізнитися високо розвинутим логічним і абстрактним мисленням, здатністю швидко зосереджуватись, але у них недосить розвинуте вміння спілкуватися з людьми. Так і рівень успішності навчання студентів-математиків корелює з інтровертированістю (зосередженістю на своєму внутрішньому світі) особистості.

Ще однією характерною психологічною рисою особистості студентів природничих спеціальностей – «самооцінювальні судження в них (особливо про свої соціальні властивості), в основному, «неадекватні», що потребує відповідної допомоги з боку дидактичного процесу.

Вивчення індивідуальних особливостей допомагає знайти індивідуальний – особистісно зорієнтований – підхід до кожного студента, зрозуміти його поведінку і його можливості. Зовнішні прояви кожного студента залежать від його типу темпераменту, рис характеру, та впливають на засоби, які він обирає в процесі пізнання.

Так, в Запорізькому державному медичному університеті кожен студент після обрання спеціальності, має право самостійно обирати напрямки підготовки в рамках діяльності Студентського наукового товариства, що дає можливість розвивати та набувати необхідні професійні навички та формувати психологічну, соціальну та траєкторію розвитку студента як майбутнього спеціаліста.

Також, в програмі навчання науково-дослідна робота виступає як основа інтеграції базових знань, та самостійної роботи студентів. У практиці роботи ЗДМУ найпоширенішими є такі види

студентської науково-дослідної роботи: дослідження, пов'язані з виконанням навчальних завдань; студентські наукові гуртки, написання курсових, дипломних, магістерських робіт, участь в конференціях та конкурсах. Повноцінне наукове дослідження дає можливість студентам досвід першої проби в самостійно обраній сфері дослідження, а тьюторство наукового керівника в обраному профілі дослідження дає можливість поглиблювати та доповнювати знання студентів, отримані під час навчання в університеті та самостійної роботи [6]. У такій системі відносин "викладач-студент" індивідуальний стиль навчання і комплекс особливостей студента отримують велику можливість для реалізації. Ця форма індивідуалізації більшою мірою спрямована на формування і збереження неповторної індивідуальності особистості кожного студента. На сучасному етапі з'являється багато роботодавців, які вкладають кошти у навчання студентів – майбутніх працівників їхніх організацій, закладів, фірм, намагаються вплинути на вибір тих чи інших спецкурсів, курсів, тим самим прагнуть максимально зорієнтувати студентів на особливості майбутньої роботи [7]. Також такий вид діяльності сприяє розвитку наукового світогляду, індивідуальних здібностей студентів у вирішенні практичних завдань, розвиває в студентів наукове мислення, вміння використовувати отримані знання на практиці, креативність, професіоналізм, виховує почуття відповідальності, поваги, ініціативності, толерантності [8].

В ЗДМУ використовується тематично-рейтингова система оцінювання знань, умінь на навичок (ЗУН) студентів. Цей процес включає: визначення освітніх вимог предмета, нормативної основи навчальної дисципліни (освітніх стандартів) і проекцію їх на кожну частину навчального матеріалу, вивчення якої перевіряються і оцінюються; донесення до студентів і усвідомлення ними змісту ЗУН, які еквівалентні тій чи іншій якійсній та кількісній оцінці; використання різних форм, методів та засобів оцінювання; вибір системи опорних оцінок з даного навчального предмета, яка відповідає його специфіці, забезпечує цілісне й об'єктивне оцінювання кожного студента і є посилюючою для реалізації викладачем; встановлення коефіцієнта вагомості кожної з кількісної оцінки й математичного механізму підсумовування їх за певний вид виконаних навчальних робіт і дисципліну загалом; встановлення математичних підходів до визначення рейтингового показника студента, на основі якого визначають його рейтинг на курсі; аргументування (зіставлення реальних знань із визначеними стандартами і змістом кожної якісної та кількісної оцінки) результатів оцінювання за будь-який вид роботи, виконаної студентом. Такий вид оцінювання виконує стимулюючу функцію.

Висновки

1. Сучасний етап розвитку суспільства, завдання з інноваційного розвитку країни висувають серйозні вимоги до випускника вищого навчального закладу. Крім сучасних знань, умінь і навичок, випускник повинен бути ініціативним, самостійним, здатним до самовизначення і самоактуалізації, здатним здійснювати вільний вибір професійної та життєвої траєкторії, відповідальним за свою долю, за долю своїх близьких.

2. Запорізький державний медичний університет може гарантувати випускникам високу якість освіти, перейшовши з режиму функціонування в режим інноваційного розвитку. Основним напрямком інноваційного розвитку, на наш погляд, є індивідуалізація освітнього процесу як спосіб організації освіти. Він забезпечує кожному студенту права і можливості на формування власних освітніх цілей і завдань, індивідуальної освітньої програми, право та можливість індивідуального освітнього та наукового розвитку.

3. Індивідуалізація освітнього процесу сприяє

формуванню нового типу соціальності, що будується на формуванні суспільних інтересів шляхом узгодження індивідуальних інтересів.

Література

1. Педагогіка вищої школи / за ред. З.Н. Курлянд. – К. : Знання, 2005 – 399 с.
2. Галус О.М. Індивідуалізація навчання в контексті адаптації студентів до пізнавальної діяльності у педагогічному ВНЗ / О.М. Галус // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2005. – № 20. – С. 71-74.
3. Володько В.М. Індивідуалізація і диференціація навчання: понятійно-категоріальний аналіз / В.М. Володько // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 4. – С. 9-17.
4. Калачихина О.Д. Создание личностно ориентированной образовательной среды на основе учебно-исследовательской деятельности учащихся / О.Д. Калачихина // Школьные технологии. – 2007. – № 4. – С. 112-115.
5. Платонов К.К. Структура и развитие личности / Платонов К.К. – М. : Наука, 1986. – 255 с.
6. Бойко А.М. Тьютор-якісно вища педагогічна позиція і новий простір духовно-моральної взаємодії / А.М. Бойко // Педагогічні науки. – 2011. – № 2. – С. 4-10.
7. Галус О.М. Індивідуалізація навчання в контексті адаптації студентів до пізнавальної діяльності у педагогічному ВНЗ / О.М. Галус // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2005. – № 20. – С. 71-74.
8. Мещанінов О.П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні: Монографія / О.П. Мещанінов // Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили. – 2005. – С. 130-196.

Реферат

ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЯ ПРОЦЕССА ОБУЧЕНИЯ В ЗАПОРЖСКОМ ГОСУДАРСТВЕННОМ МЕДИЦИНСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ (ЗГМУ) КАК РЕАЛИЗАЦИЯ ОБНОВЛЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА.

Потоцкая Е. И

Ключевые слова: индивидуализация, научно-исследовательская работа, студенческое научное общество, образовательное пространство, Запорожский государственный медицинский университет

Педагогическая инноватика призвана отображать сущность нового научного направления между дисциплинами, которая охватывает изучение вопросов философского, психологического, психосоциального, информационного и педагогического обеспечения инновационных процессов, направленных на решение проблем и заданий современного этапа развития образования и личности. Анализ процессов обновления образовательного пространства свидетельствует о трех основных подходах к их осуществлению: макроуровень, мезоуровень, микроуровень. Цель работы: освещение метода и формы индивидуализации обучения в Запорожском государственном медицинском университете в рамках реализации обновления образовательного пространства страны. Современный этап развития общества и задачи по инновационному развитию страны выдвигают серьезные требования к выпускнику вуза. Кроме современных знаний, умений и навыков, выпускник должен быть инициативным, самостоятельным, способным к самоопределению и самоактуализации. Достижение таких результатов возможно только при эффективном развитии всех способностей каждого студента за счет индивидуализации процесса обучения. Нами представлена схема индивидуализации обучения в Запорожском государственном медицинском университете, за счет реализации которой обеспечивает каждому студенту права и возможности на формирование собственных образовательных целей и задач, индивидуальной образовательной программы, право и возможность индивидуального образовательного и научного развития.

Summary

STUDENT-CENTRED TRAINING IN ZAPORIZHZHA STATE MEDICAL UNIVERSITY AS AN APPROACH IN IMPLEMENTATION OF EDUCATIONAL SPACE REFORMS.

Pototskaya Ye. I.

Key words: student-centred learning, research work, students' science society, educational space, Zaporizhzhya State Medical University

Pedagogical innovations are designed to reflect the essence of a new scientific direction between disciplines, which investigates the issues of philosophical, psychological, psychosocial, informational and pedagogical support for implementation of innovative processes aimed to solve the problems and tasks referring the present-day stage of the development of education and personality. Analysis of updating of the educational space demonstrates three main approaches in its implementation: the macro-level, meso-level and micro-level. Objective: to describe the methods and forms of student-centred learning approaches in the Zaporizhzhya State Medical University as part of the renovation of the educational environment in the country. The present stage of development of the society and tasks of innovative development of the country pose serious challenges to high school graduates. In addition to up-to-date knowledge and skills, the graduate should be proactive, self-reliant. Achieving these results is only possible if the effective development of all abilities of each student is provided. This article describes the introduction of the student-centred scheme of training at the Zaporizhzhya State Medical University, implementation of which provides each student with rights and opportunities in the formation of their own educational goals and objectives, the rights and opportunities of individual educational and scientific development